

Razsoja o odškodnini v kazenskej pravdi.

V št. 2. „Slovenskega Pravnika“ se obširno razpravlja vprašanje razsoje o zasebnopravni odškodnini v kazenskej pravdi. Jedro tej razpravi je, da poškodovanemu, ki želi rešitev svojih zasebnopravnih zahtev do odškodnine v kazenskej pravdi, ni treba biti zasebni udeleženec v smislu § 47. k. p. r., da je to potrebno le tistemu, kateri hoče vporabljeni v § 48. k. p. r. zadržane procesualne pravice.

To mnenje se nam zdi napačno, kar bomo dokazali, kazaje na principije, katerim daja veljavni kazenskopravdni red zakonito moč, ter na besede dotičnih zakonskih določil.

Vsak, kateri je s kaznjivim djanjem poškodovan, je zavoljo svojih zasebnopravnih zahtev ob izidu kazenske pravde zaradi tega kaznjivega djanja zelo interesovan. Velevažno vprašanje, da je doprinesla določeno djanje ravno ta oseba, moči je rešiti praviloma le potem kazenske sodbe. Kajti če e razsoja civilne pravde zavisna od dokaza hudodelstva ter krivde storilčeve, mora civilni sodnik vpotiti sodbo kazenskega sodišča in čakati na njo (dv. dekr. z dné 6. marca 1821., št. 1743. z. p. p. §§ 1339. in 1340. o. d. z.). Poškodovani mora toraj imeti priliko, provzročiti to razsodbo.

Za časa veljave kazenskopravnih redov, v katerih je vladal inkvizicijski princip, — n. pr. prvega občnega kriminalnega sodnega reda z dne 1. junija 1788., kazenskega zakonika z dne 3. septembra 1803. ter kazenskopravnega reda

z dne 29. julija 1853. — ki so tudi glede zasebnopravnih odškodninskih zahtev zavkazali sodniku postopati uradoma, je nudila to pri'iko ovadba pri sodišči.

V kazenskopravnem redu z dne 29. julija 1853., ki zakriva goli inkvizicijski princip s figovim peresom accusatornih oblik, podeljenih je tudi poškodovanemu več pravic za zasledovanje njegovih zasebnopravnih odškodninskih zahtev. Po § 56. smel je odkloniti sodne osebe, smel je že v teku preiskovalnega postopanja pregledati spise (§ 352.); če se temu ni odrekel, moral se je povabiti k glavnej razpravi (§§ 352. in 219.); smel je biti prisoten tudi pri tajni razpravi (§ 224.); svoje predloge utemeljevati, bodi si sam ali po zastopniku (§ 253.); predlagati konečne nasvete (§ 352.) imel je tudi pravico vzklica zoper sodbo zaradi svojih odškodninskih zahtev (§ 301.).

Vkljub vsem tem procesualnim pravicam, katere je poškodovancu podelil ta kazenskopravni red, pa ni bilo treba posebnega predloga poškodovancu za to, da so sodišča primerno razsojevala tudi glede zasebnopravnih zahtev — da jim le ni odrekel poškodovanec (§ 352.).

Kazenskopravni redi, kateri se opirajo na princip obtožbe — n. pr. k. p. r. z dne 17. januarja 1850. in k. p. r. z dne 23. maja 1873. — predrugacili so poškodovancu tudi stališče v kazenskej pravdi. Za preganjanje kaznjivih djanj velja: *nemo iudex sine actore*, tembolj velja to za poškodovanca, ki je stranka in zasleduje le svoje zasebnopravne zahteve. Zarad tega določuje kazenskopravni red z dne 17. januarja 1850. po francoskej zistemi, naj se vsakdo, ki je poškodovan po hudodelstvu ali pregrešku, pridruži kazenskej pravdi zaradi svojih zasebnopravnih zahtev, če želi da se rešijo v kazenskej pravdi (§§ 4. in 401.). Vpliv njegov na vpeljanje kazenskega postopanja pa je bil malo da ne manjši, kot za vladanja inkvizicijskega principa. Ker je smel sodnik postopati tudi pri oficijoznih zločinih vsled določil §§ 2. in 90. le po predlogu državnega pravdnika, ni drugega preostalo poškodovanemu, nego svojo ovadbo izročiti državnemu pravdniku ali pa preiskovalnemu sodniku, naj jo ta izroči državnemu pravdniku. Če sta bila državni pravdnik

in preiskovalni sodnik za to, da se vstavi preiskava, ni imel poškodovani več besede. Le državni pravdnik imel je pravico, pritožiti se zoper vstavljenje preiskave (§ 111.).

Kazenskopravdni red iz l. 1873. je, kakor se naglaša v uradnem obrazložilnem poročilu, po svojem bistvu le kazenskopravdni red iz l. 1850., toda skrbno prenarejen, z ozirom na spremenjene razmere, z ozirom na pomanjkljivosti, katere so se pokazale v praksi in z ozirom na nasvete, kateri so se pojavljali v znanstvenih preiskavah in zakonodajskih poskusih. Duhovit in učen stvoritelj tega zakona — za moderno prenaredbo avstrijskega zakonodajstva, žal, prerano umrli dr. Glaser — preskrbel je tudi zasledovanju zasebnopravnih zahtev poškodovanca novo garancijo, da ni več odvisno od državnega pravdnika ali preiskovalnega sodnika, sta li v spolnjevanji svojih dolžnosti temu naklonjena ali vneta.

To garancijo podaja uredba subsidijarne zasebne obtožbe (§ 48.), katero označujejo motivi kot velevažno, povsem novo določilo, vsled katerega more vplivati poškodovanec poleg državnega pravdnika tudi pri uradoma preganjanih kaznivih dejanjih samostojno na obsodbo obdolženca. Za to razširjeno garancijo pa bodi hvala tudi odseku zbornice poslancev, kateri se je posvetoval v zasedanjih državnega zbora l. 1868. in 1869. o načrtu kazenskopravdnega reda. V svojem poročilu z dne 26. novembra 1869. razširil je ta odsek subsidijarno zasebno obtožbo — katera je bila po vladnem predlogu omejena na dva slučaja — do sedaj veljavnega obsega, katerega je stvaritelj kazenskopravdnega reda iz l. 1873. posnel po tem poročilu. Vtemeljevaje svoj predlog pravi odsek, da javna obtožba ni monopol državnega pravdnika, temveč, da je treba podati tistemu, kateremu se je po kaznivem dejanju pravica ukратila, sredstvo za kontrolo državnega pravdnika, če bi ta samovlastno postopal ali opuščal svoje v zakonih utemljene dolžnosti. Naglašalo se je, da ne zadostuje zasebniku priznana pravica, tožiti v slučaji kaznivih dejanj, katere gre kaznovati edino le na zahtev užaljenega.

Načrt iz l. 1868. in poročilo odsekovo imenuje poškodovanega, ki se je zaradi svojih zasebnopravnih zahtev pridružil kazenski pravdi, „zasebnega udeleženca“, kazensko-

pravdni red iz l. 1850. ga imenuje semtertje (n. pr. v §§ 112. 115. in 404.) „udeleženca“.

Določilo § 4. k. p. r. iz l. 1873., naj se zasebnopravne zahteve iz kaznjivih djanj ob enem rešijo v kazenskej pravdi le na predlog poškodovanega, vелеva le, da velja tudi za adhaesivni postopek pravilo, kakor sploh pri zasledovanji zasebnopravnih zahtev, namreč dispozicijska maksima (*nemo iudex sine actore*) in pravilo, da ne gre nikogar siliti, naj zasleduje pravdnim potom svojo pravico (*nemo invitus ad agendum cogitur*).

Če se nadalje pomisli, da so v § 47. k. p. r. določeni pogoji, pod katerimi zamore tisti, kateremu se je z uradoma preganjanim kaznjivim djanjem ukratila pravica, zasledovati zasebnopravne svoje zahteve v kazenskej pravdi, namreč s tem, da se pred začetkom glavne razprave pridruži kazenskemu postopanju, s čim postane zasebni udeleženec;

da določuje § 172. k. p. r., naj se vsaki, ki je s hudo delstvom ali pregreškom na svojej pravici poškodovan, povpraša pri zaslišanji posebej, je-li se pridruži kazenskemu postopku;

da § 365. k. p. r. vелеva, ako je dvomno, če poškodovani za tekoči kazenski postopek vé, dati mu to na znanje, da mu bode moči poprijeti se svoje pravice ter pristopiti kazenskemu postopku;

ter konečno, da § 48. k. p. r., ko so se naštele vse pravice, katere ima zasebni udeleženec v kazenskej pravdi, doda: „še ima zasebni udeleženec pravico, po naslednjih določilih namesto državnega pravdnika vzdigniti in izvesti javno obtožbo i. t. d.“;

ni spreviditi razločka med poškodovanim, zasledujočim le svoje zasebnopravne zahteve, ter zasebnim udeležencem, ki ima tudi pravico obtožiti subsidijarno. Umevna nam toraj ni trditev o priznanji odškodnine po § 366. k. p. r. tudi tistemu, kateri se ni izrečno pridružil glede zasebnopravnih svojih zahtev kazenskemu postopku; ni nam umeven dvom o zakonitosti plenarne rzsodbe kasacijskega dvora z dne 28. junija 1882, št. 5247 (zb. št. 466) določujoče, da je o zasebnopravni zahtevi razsojevati le takrat, če se je po kaznjivem

djanju poškodovani zaradi svojih zasebnopravnih zahtev pridružil kazenskemu postopku kot zasebni udeleženec ter zadostno naznanil zahtevo na podlagi svojega predloga.

Gospod pisatelj imenovanega članka sklicuje se na posamezna določila kazenskopravnega reda, podpirajoča sama za se njegovo mnenje. Temu nasproti omenjamo, da ni nevarnejšega, nego razlagati pri zakonu — opirajočemu se na znanstveno utrjene principije ter sistematično trdno osnovanemu, in to velja o monumentalnem delu bivšega profesorja in pravosodnega ministra dr. Glaserja, k. p. r. iz l. 1873. — pomen in bistvo posameznih uredb iz posamičnih določil, ali iz več ali manj konsekvantne rabe nekaterih izrazov. Pri takih proizvodih ozirati se je na principije, s pomočjo katerih naj se zjednačijo posamične nejednakosti. Bolje nego drugod velja tukaj: *Scire leges non est, verba earum tenere*, sed vim ac potestatem (l. 17 D. de legibus, 1, 3).

Gospod pisatelj je tudi sam sebi v protislovji pri svojem razlaganju kazenskopravnega reda. On trdi, in v tem mu pritrujemo, pogoj za vkupno razsojo zasebnopravnih zahtev v kazenski pravdi je: „da zahteva poškodovani prisoditev odškodovanja v kazenskem postopanju“, ob enem pa smatra nepotrebnim pridruženje kazenskemu postopanju, s čim postane poškodovani zasebni udeleženec (§ 47.).

Čini se nam, da izvira ves njegov dvom iz napačnega razlaganja navedene razsodbe kasacijskega dvora. Gospod pisatelj namreč pravi, da se v praksi pogostoma prisoja zasebna odškodnina, z ozirom na to razsodbo, le tistemu poškodovancu, kateri se je „izrečno“ pridružil kazenski pravdi. S tem hoče menda povedati, da se mora v smislu te razsodbe zglasiti pridruženje z določenimi besedami, da postane poškodovani zasebni udeleženec. Iz tega izvira potem dvojna uloga poškodovanega v kazenski pravdi, katero on navaja.

Po našem mnenju je tudi to napačno. V kazensko-pravdnem redu — gosp. pisatelj to priznava — ni nikjer določeno, kako naj se vrši to pridruženje, da postane poškodovani zasebni udeleženec. Tudi večkrat omenjena kasacijska razsodba o tem ne govori. Zahteva pa se, da se poškodovani sploh pridruži, t. j. zahtevati mora, naj se njegove zasebno-

pravne zahteve rešijo ob enem v kazenskej pravdi, ter da tudi svoje zahteve naznani, t. j. poškodovani mora določeno izreči se, kaj zahteva.

S tem pa je le priznano, da velja za zasebnopravne zahteve v kazenskej pravdi dispozicijska maksima, t. j. *nemo judex sine actore, ne eat judex ultra petita partium*.

Kako naj se pridruženje kazenskej pravdi vrši, je *quaestio facti*. Naše pravno življenje ne pozna več formalizma rimskega prava. Če poškodovani zahteva, naj se rešijo njegove zasebnopravne zahteve v kazenskej pravdi ter on določeno naznani te zahteve, se je po našem mnenji s tem tudi pridružil kazenskej pravdi ter je postal zasebni udeleženec in zadobil vse pravice, katere pristujejo zasebnemu udeležencu.

Naše mnenje je toraj to:

1. *adhaesivni* postopek za zasebnopravne zahteve pristoja le zasebnemu udeležencu;

2. poškodovani, kateremu se je s hudodelstvom ali uradoma preganjanim pregreškom ali prestopkom (§ 449. k p. r., ukратila pravica, postane zasebni udeleženec le tedaj, če se pridruži kazenskej pravdi;

3. pridružiti se mora do začetka glavne razprave;

4. za pridruženje ni treba, da se vrši v določenej obliki, da le ni dvomno, ka zahteva poškodovani, naj se njegova določeno izražena odškodninska zahteva reši v kazenskej pravdi.

X.

Nekoliko besed o mojem novem prevodu občnega grajanskega zakonika.

Prvi, po znanih dveh rodoljubnih možéh spisani, leta 1853 pod mojim uredništvom uradno izdani prevod tega zakonika pošel je menda povsem, in ako bi ga državna tiskarnica tudi še kaj imela v zalogi, zarad prestarelosti nikakor ne ugaja zdanjim potrebam, ker je — da molčim o nekih slovniško nemožnih oblikah, n. pr. posestvati, priposestvati — izgotovljen v drugačnem jeziku, nego se dan današnji rabi v slovenskem slovstvu in novinarstvu. Takrat